

region or settlement; investment factor; mortgage factor speculative factor and construction industry development in general. Group of demographic-settlement factors include an assessment of the demographic situation, labor market in the region, migration processes, the system of settlement and security of this area. Legislative and legal factors manifested through the state and regional policy in the housing market, housing programs, taxation processes, lending insurance and in the housing market. Social and psychological factors include behavior and preferences of consumers, price expectations, seasonality, ethnic or religious characteristics of the region.

Here are presented the dynamics and confirmed differentiation in housing prices within the largest cities in Ukraine and in the city of Kyiv.

Keywords: housing, housing market, factors of pricing, price trends, property costs.

<http://doi.org/10.17721/1728-2721.2017.66.24>

УДК 37.85:796.5(477.43/44)

О. Долинська, асп.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

ОСОБЛИВОСТІ ТУРИЗМУ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Розглянуто особливості розвитку туристичної галузі в Хмельницькій області. Подано перелік пам'яток природи, державних заказників, історико-культурних пам'яток. Зазначено, що історико-культурні та архітектурні пам'ятки області входять до Державного реєстру, серед них Національний історико-архітектурний заповідник "Кам'янець", державні історико-культурні заповідники "Межибіж" і "Самчики". Розкрито впровадження та реалізація програми розвитку туризму в Хмельницькій області на 2013–2015 роки. Показано чинники, що стримують розвиток туристичної галузі. Саме вони належать до маркетингової складової туристичної політики і є складовою розвитку туристичної галузі Хмельницької області.

Ключові слова: Хмельницька область, туризм, туристична галузь, пам'ятки, заказники, парк.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Розвиток туристичної галузі базується на використанні туристичних ресурсів як основи для формування туристичного продукту. Туристичними ресурсами вважається все, що можна використовувати в конкретному регіоні для організації туристичної діяльності та залучення туристів. У Законі України "Про туризм" туристичні ресурси – це сукупність природно-кліматичних, оздоровчих, історико-культурних, пізнавальних і соціально-побутових ресурсів відповідної території, які задовольняють різноманітні потреби туриста.

Для ефективного використання туристично-рекреаційного потенціалу регіону слід насамперед здійснити комплексну оцінку всіх його складових. У науковій літературі сформувалося кілька підходів до класифікації туристичних ресурсів [1].

Туризм сприяє демократизації суспільства, підвищенню культурного рівня людей, поліпшенню здоров'я населення, робить свій внесок у соціально-економічний розвиток регіонів і країни загалом. Він допомагає збільшити надходження фінансових ресурсів, зростання попиту на товари і послуги, зокрема на вироби місцевої промисловості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження в цій сфері надзвичайно активно здійснює велика кількість науковців: О. Бейдик, М. Биржаков, М. Жукова, М. Кабушкін, В. Квартальнов, В. Кифяк, О. Любіцева, М. Мальська, Т. Сокол, В. Худо, В. Цибух, І. Школа та ін.

Формулювання цілей статті... Метою статті є аналіз регіональних проблем розвитку туризму та розгляд причин, які гальмують розвиток туристичної галузі [2].

Виклад основного матеріалу... Хмельницька область асоціюється в туристичній сфері України як центр інноваційних видів туризму і є однією з найбільш потенційно-привабливих у плані туризму. В області працюють 33 оздоровчі заклади майже на 4 тис. місць. Із них: 9 санаторіїв, 3 санаторії-профілакторії, 10 баз відпочинку, 11 оздоровчих таборів для дітей, 35 готелів на 2 тис. місць.

На території області розташовано 120 заказників, 158 пам'яток природи, 35 пам'яток садово-паркового мистецтва, 17 заповідних урочищ, а також найбільший в Європі Національний природний парк "Подільські Товтри" [6].

На території Хмельницької області зосереджена значна кількість пам'яток природи, державних заказників, історико-культурних пам'яток, добре розвинута транспортна мережа. Найбільш приваблює туристів –

Національний природний парк "Подільські Товтри" площею 261 тис. га. Тут зберігається 60 видів рослин і 80 видів птахів, тварин і комах, що занесені до Червоної книги України. Флора парку становить одну третину від загальної складу національних парків України, а фауна – одну п'яту частину фауни нашої країни. На території Національного природного парку "Подільські Товтри" розташована одна з найкрасивіших карстових печер "Атлантида". Привертають увагу визначні об'єкти природи – "Кармелюкова гора", "Пановецька дача", "Манівецька дача", Михайлівський парк, Кам'янець-Подільський ботанічний сад. На півдні парку розташований один із популярніших об'єктів туристського показу – місто Кам'янець-Подільський, на базі якого створено Національний історико-архітектурний заповідник "Кам'янець". Тут розміщено 168 пам'яток архітектури, у тому числі комплекс споруд фортеці [5].

Зазначимо, що кількість історико-культурних та архітектурних пам'яток в області, які входять до Державного реєстру, становить 3362 одиниці, у тому числі Національний історико-архітектурний заповідник "Кам'янець", державні історико-культурні заповідники "Межибіж" та "Самчики".

На Хмельниччині розвідано 9 родовищ мінеральних лікувальних вод. На базі одного із найбільших за своїми запасами мінеральних лікувальних вод типу "Нафтуся" – Збручанського родовища заснований Державний курорт "Сатанів".

Клінічні дослідження інститутів показали, що лікувальна ефективність Збручанської мінеральної води у 4-5 разів вища від Трускавецької "Нафтусі".

Сьогодні на території області нараховується 76 агроосель. Найбільша їхня кількість розміщена в Кам'янець-Подільському, Новоушицькому, Чемеровецькому та Шепетівському районах. Одноразово агросадиби області можуть прийняти 929 осіб.

Згідно з реєстром Державного агентства України з туризму та курортів на території області провадять діяльність 155 туристичних підприємств: 10 туроператорів і 145 турагентів, їхня кількість щорічно зростає.

Працює програма розвитку туризму в Хмельницькій області на 2013-2015 рр., розроблена відповідно до вимог Закону України "Про туризм", Стратегії регіонального розвитку Хмельницької області на 2011-2020 рр., розпорядження Кабінету Міністрів України від

6 серпня 2008 р. № 1088-р. "Про схвалення Стратегії розвитку туризму і курортів". Пріоритетними завданнями Програми є формування конкурентоспроможного обласного туристичного продукту, насамперед інвентаризація ресурсів, привабливих для використання у сфері туризму, їхня паспортизація та внесення до реєстру; формування обласної мережі туристичних маршрутів; сприяння розвитку інфраструктури; інформаційне забезпечення розробки нових і розвитку наявних конкурентоздатних туристичних продуктів (випуск друкованої продукції, участь у виставкових заходах, організація прес-турів тощо).

Програма покликана стати концептуальною базою довгострокового розвитку туризму в області як високо-рентабельної галузі економіки, підвищити рівень туристичної інфраструктури та привабливості Хмельницької області як регіону із сучасною індустрією гостинності Західної України.

Метою Програми є здійснення заходів, спрямованих на розвиток туристичної галузі області, створення конкурентоспроможного як на національному, так і міжнародному ринках туристичного продукту, здатного максимально задовольнити туристичні потреби мешканців області та її гостей; створення та розвиток матеріально-технічної бази і сучасної інфраструктури туризму, сприятливих умов для залучення інвестицій, ефективного використання природного, історико-культурного та туристично-рекреаційного потенціалу, забезпечення умов для повноцінного функціонування суб'єктів туристичної діяльності; підвищення якості та асортименту туристичних послуг, розширення мережі туристично-екскурсійних маршрутів, здійснення системної рекламно-інформаційної діяльності, підтримку в'їзного та внутрішнього туризму, зокрема сільського, поліпшення кадрового забезпечення галузі.

Стратегія розвитку туризму і курортів Хмельницької області є невід'ємною складовою Стратегії регіонального розвитку Хмельницької області на 2011-2020 рр., затвердженої рішенням обласної ради від 18 травня 2011 р. № 24-4/2011.

Програмою передбачається здійснення комплексу заходів щодо вдосконалення системи управління туристичною галуззю, створення умов для реалізації інвестиційних проєктів, нарошування обсягів надання туристичних послуг за рахунок розширення в'їзного та внутрішнього туризму, підвищення якості та розширення асортименту туристичних послуг, підвищення ефективності використання рекреаційних ресурсів та об'єктів історико-культурної спадщини, поліпшення транспортного обслуговування, випуску якісної рекламної продукції.

Поставлені завдання можуть бути вирішені шляхом: упровадження сучасних методів рекламно-презентаційної діяльності; підвищення ефективності використання рекреаційних ресурсів і об'єктів історико-культурної спадщини; створення сучасної дорожньої інфраструктури на основних туристичних маршрутах; реконструкції та модернізації санаторно-курортних, відпочинкових і туристичних закладів; підвищення якості та розширення асортименту туристичних послуг; організації екскурсійної та туристично-оздоровчої роботи серед усіх вікових груп населення області, насамперед дітей, підлітків і молоді; упровадження нових туристичних маршрутів і тематичних екскурсійних програм; підготовки та випуску якісної рекламної продукції й сувенірів. Пріоритетними завданнями Програми є: удосконалення системи адміністративно-правового регулювання галузі туризму; аудит стану наявних туристичних ресурсів; поліпшення роботи ринку екскурсійних послуг області; розширення мережі туристично-екскурсійних маршру-

тів області; підтримка перспективних для області видів туризму; організація умов для додаткової зайнятості населення; створення туристичних об'єктів на базі пам'яток культурної спадщини; модернізація дорожньої інфраструктури; сервісне обслуговування туристів; використання об'єктів і територій природно-заповідного фонду для використання в туристичній сфері; популяризація туристично-рекреаційного потенціалу області; представлення пропозицій туристично-рекреаційної галузі області; підтримка туристичного іміджу області; інформаційне забезпечення туристичної галузі області; підтримка акти-вних видів туризму; підвищення професійного рівня працівників туристичної галузі та обмін досвідом; забезпечення безпечних умов перебування туристів [6].

Серед інших важливих чинників, які стримують розвиток туристичної галузі й належать до маркетингової складової туристичної політики, слід назвати недостатній розвиток інформаційної інфраструктури туристичного бізнесу, що не дозволяє вітчизняним та іноземним туристам оперативно отримувати корисну інформацію про туристично-рекреаційні можливості України, заздалегідь забронювати і зарезервувати туристичні послуги.

Туристична політика є практикою впровадження науково обґрунтованої концепції розвитку туризму в країні, що має за мету таку розбудову індустрії туризму, яка б за своїми кількісними і якісними параметрами дозволяла задовольняти потреби внутрішнього ринку і виступати із власним конкурентоспроможним турпродуктом на міжнародному ринку.

Зазначимо, що туристична політика – це система методів впливу і заходів соціально-економічного, правового, зовнішньополітичного, культурного та іншого характеру, яку здійснюють державні органи влади, державні й приватні організації, асоціації та заклади, що відповідають за туристичну діяльність, з метою регулювання і координації туристичної галузі, формування умов для її розвитку. Важливо, що метою державної туристичної політики є об'єднання державних і бізнесових інтересів і спрямування зусиль на задоволення туристичних потреб населення та ефективний розвиток туристичної галузі. Для реалізації туристичної політики держава створює необхідні умови для правового, організаційно-економічного, інформаційного і маркетингового забезпечення діяльності суб'єктів туристичного ринку.

Проте політична та економічна нестабільність у державі, низька екологічна безпека і невиваженість державної туристичної політики – одна із причин, які гальмують в останні роки розвиток туристичної галузі в Україні.

Про Україну та її туристично-рекреаційний потенціал мало відомо закордонним споживачам, оскільки є недостатня фінансова підтримка держави та відсутність комплексного підходу до просування вітчизняного турпродукту на світовому ринку туристичних послуг.

Сьогодні особливо зростає значення регіональної туристичної політики. Хмельниччина є одним із регіонів перспективного розвитку туризму в нашій країні. Це пояснюється вигідними особливостями її географічного розташування, сприятливим кліматом, багатством природно-ресурсного, історико-культурного та туристично-рекреаційного потенціалу. Основними завданнями розвитку туризму на Хмельниччині є формування туристично-рекреаційного комплексу, який задовольняв би потреби населення в санаторно-курортному лікуванні, відпочинку і туризмі [3].

На національному рівні туризм розглядається як сфера діяльності, яка створює економічне підґрунтя для підтримки ділової активності через розвиток торгівлі, інших бізнесових сфер діяльності, що причетні до виготовлення туристичного продукту. Туризм сприяє

розширенню та диверсифікації (територіальної та асортиментної) сфери прикладання праці, а також забезпечує залучення інвестицій та збільшення доходності місцевих бюджетів, виступає засобом підтримки конкурентоспроможності територій, що сприяє збереженню поселенської мережі. Зберігаються історична та культурна спадщина, підвищується імідж території за рахунок її інфраструктурного облаштування, поліпшується на цій основі рівень життя місцевого населення [9].

Для підвищення ролі туризму необхідно посилити її маркетингову компоненту за допомогою таких заходів, як: визначення найпривабливіших туристично-рекреаційних пропозицій для туристів шляхом проведення маркетингового дослідження туристичного ринку; проведення регіональних ярмарок, конференцій, семінарів, презентацій, присвячених проблемам розвитку туристичного бізнесу; розробка нових туристичних маршрутів міжнародного значення з урахуванням наявних туристичних ресурсів області та інтересів туристів; представлення нових турів на міжнародних туристичних виставках і подання комерційних пропозицій провідним туроператорам; створення регіональної інформаційної інфраструктури туристичного бізнесу (включаючи веб-сайт та електронні інформаційні довідники), а також створення або відновлення технічних, інформаційних і сервісних умов на рівні міжнародних стандартів; активне застосування засобів PR для створення привабливого іміджу області як туристичного регіону органами влади та представниками бізнесу [7].

Упровадження нових екскурсійних маршрутів, пошук ефективних форм поєднання різних видів туризму (напр., екологічного туризму з природно-пізнавальним, сільським і мисливським та ін.) сприятиме подальшому розвитку туризму на Хмельниччині.

Для формування позитивного сприйняття Хмельниччини як привабливого туристичного регіону потрібні значні маркетингові зусилля, які необхідно спрямувати на вдосконалення системи інформаційного забезпечення, поглиблення маркетингових досліджень у сфері туризму, стимулювання розвитку інфраструктури туризму шляхом залучення вітчизняних та іноземних інвестицій для реконструкції, будівництва туроб'єктів.

На підставі світового досвіду можемо стверджувати, що розвиток туристичної галузі на Хмельниччині можливий за поєднання рекреаційних ресурсів, багатой історико-архітектурної та культурної спадщини з розвинутою туристичною інфраструктурою та відповідними соціально-економічними умовами.

Розбудова туристичної інфраструктури Хмельниччини, на нашу думку, ведеться без урахування оцінки внутрішнього ринку споживача туристичних послуг. Територіальний маркетинг вимагає, насамперед, визначення адресних груп, на які розрахований турпродукт. Маючи дані про вік, стать, сімейний стан потенційного вітчизняного рекреанта, його смаки, улюблений сезон і т.д., підприємець зможе визначити, який вид туризму найбільш перспективний [1].

Хмельницька область має величезні природні ресурси для динамічного розвитку туризму і рекреації. Як відомо, природно-ресурсний потенціал на конкретній території формує поєднання її природних умов і ресурсів. За рівнем забезпечення землями рекреаційного призначення Хмельницька область посідає перше місце в країні [10], а природні рекреаційні ресурси – друге місце у структурі її природно-рекреаційного потенціалу [8]. Однак сьогодні рекреаційний потенціал області використовується недостатньо, що пояснюється особливостями регіонального господарювання та слабкою промоцією регіону для потреб туризму та рекреації.

Упровадження нових екскурсійних маршрутів, пошук ефективних форм поєднання різних видів туризму сприятиме подальшому розвитку туризму на Хмельниччині. Для формування позитивного сприйняття Хмельниччини як привабливого туристичного регіону потрібні значні маркетингові зусилля, які необхідно спрямувати на вдосконалення системи інформаційного забезпечення, поглиблення маркетингових досліджень у сфері туризму, стимулювання розвитку інфраструктури туризму шляхом залучення вітчизняних та іноземних інвестицій для реконструкції, будівництва туристичних об'єктів [4].

Рекомендовано до друку Науковим товариством студентів та аспірантів географічного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка (НТСА КНУ).

Список використаних джерел

1. *Баженова С.Е.* Сучасний стан туристичної галузі в Хмельницькій області / С. Е. Баженова // Вісн. Кам'янець-Подільського нац. ун-ту ім. І. Огієнка. Економічні науки. – 2013. – Вип. 8. – С. 314-315.
2. *Гуменюк О.В.* Розвиток туризму в Хмельницькій області як складова характеристика міжнародного бізнесу регіону / О.В. Гуменюк // Актуальні проблеми розвитку рекреаційного бізнесу в Україні та підвищення його конкурентоспроможності. – 2014. – С. 27.
3. *Перспективи розвитку туризму Хмельницької області* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://tourism-book.com/books/book-42/chapter-1451/>
4. *Костюк О.М.* Туристичні ресурси і розробка туру Хмельницькою областю [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tourism-book.com/books/book-42/chapter-1451/>
5. *Мальська М.Я.* Основи туристичного бізнесу : навч. посіб. / М.Я. Мальська, В.В. Худо, В.І. Цибух – К. : Центр навч. літ-ри, 2004. – С. 67.
6. *Програма розвитку туризму в Хмельницькій області на 2013–2015 роки.* Затверджено Рішенням обласної ради від 19 червня 2013 року.
7. *Розвиток туристичного бізнесу регіону* : [навч. посіб.] / за ред. І.М. Школи. – Чернівці : Книги – ХХІ, 2007. – 292 с.
8. *Танасійчук О.Ю.* Особливості природної складової рекреаційного комплексу Хмельниччини / О.Ю. Танасійчук // Геополітика і екогеодинаміка регіонів. – 2014. – Т. 10., вип. 2. – С. 790-798.
9. *Хмельниччина туристична* : історико-культурні, природно-географічні та економічні аспекти розвитку : [колективна монографія] / за ред. С.А. Копилова (гол. ред.), С.Е. Баженової (наук. ред.). – Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський нац. ун-т ім. І. Огієнка, 2015. – Розд. 7. – С. 120-149.
10. *Черчик Л. М.* Оцінка сучасного стану та перспектив розвитку рекреаційного природокористування в Україні / Л. М. Черчик // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 6. – С. 180-186.

Reference

1. *Bazhenova S.E.* Suchasnyy stan turystychnoi haluzi v Khmelnytskii oblasti / S.E. Bazhenova // Visnyk Kamianets-Podilskoho natsionalnoho universytetu I. Ohienka. Ekonomichni nauky. – 2013. – Vyp. 8. – S. 314-315.
2. *Humeniuk O.V.* Rozvytok turizmu v Khmelnytskii oblasti yak skladova kharakterystyka mizhnarodnoho biznesu rehionu / O.V. Humeniuk // Aktualni problemy rozvytku rekreatsiinoho biznesu v Ukraini ta pidvyshchennia yoho konkurentospromozhnosti. – 2014. – S.27.
3. *Perspektyvy rozvytku turizmu Khmelnytskoi oblasti* [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://tourism-book.com/books/book-42/chapter-1451/>
4. *Kostiuk O.M.* Turystychni resursy i rozrobka turu Khmelnytskoiu oblasti [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://tourism-book.com/books/book-42/chapter-1451/>
5. *Malska M.Ya.* Osnovy turystychnoho biznesu: Navch. posib. / M.Ya. Malska, V.V. Khudo, V.I. Tsybukh – K. : Tsentr navchalnoi literatury, 2004. – S. 67.
6. *Prohrama rozvytku turizmu u Khmelnytskii oblasti na 2013–2015 roky* Zatverdzheno Rishenniam oblasnoi rady vid 19 chervnia 2013 roku.
7. *Rozvytok turystychnoho biznesu rehionu*: [navch. posib.] / Za red. I.M. Shkoly. – Chernivtsi : Knyhy – XXI, 2007. – 292 s.
8. *Tanasiichuk O.Yu.* Osoblyvosti pryrodnoi skladovoi rekreatsiinoho kompleksu Khmelnytskoyi / O.Yu. Tanasiichuk // Geopolitika i ekogeodinamika regionov. – 2014. – T. 10, vy'p. 2. – S. 790-798.
9. *Khmelnytskoyina* turystychna : istoryko-kulturni, pryrodno-geohrafichni ta ekonomichni aspekty rozvytku : [kolektyvna monohrafiya] / Za red. S.A. Kopylova (hol. red.), S.E. Bazhenovoi (nauk. red.). – Kamianets-Podilskiy : Kamianets-Podilskiy natsionalnyi universytet imeni Ivana Ohienka, 2015. – Rozdil 7. – S. 120-149.
10. *Cherchuk L.M.* Otsinka suchasnoho stanu ta perspektyv rozvytku rekreatsiinoho pryrodokorystuvannia v Ukraini / L.M. Cherchuk // Aktualni problemy ekonomiky. – 2008. – № 6. – S. 180-186.

О. Долинская, асп.
Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, Украина

ОСОБЕННОСТИ ТУРИЗМА ХМЕЛЬНИЦКОЙ ОБЛАСТИ

Рассмотрены особенности развития туристической отрасли в Хмельницкой области. Перечислены памятники природы, государственные заказники, историко-культурные памятники. Отмечено, что историко-культурные и архитектурные памятники области входят в Государственный реестр, среди них Национальный историко-архитектурный заповедник "Каменец", государственные историко-культурные заповедники "Меджибож" и "Самчики". Раскрыто внедрение и реализация программы развития туризма в Хмельницкой области на 2013–2015 годы. Показано факторы, сдерживающие развитие туристической отрасли. Именно они относятся к маркетинговой составляющей туристической политики и являются составляющей развития туристической отрасли Хмельницкой области.

Ключевые слова: Хмельницкая область, туризм, туристическая отрасль, достопримечательности, заказники, парк.

O. Dolynska, Phd Student
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

PECULIARITIES OF TOURISM IN KHMELNYTSKYI REGION

The article describes the development of the tourism industry on the use of tourism resources as the basis for the formation of the tourist product. The peculiarities of the formation of the tourism industry in Khmelnytskyi region have been revealed. The definition of the concept of "tourism resources" has been offered. The list of nature monuments, historical and cultural monuments, and state reserves has been used. It is noted that historical-cultural and agricultural sights of the region are included in the State registry. The regional problems of tourism development and the reasons that hamper the development at the tourism industry have been analyzed. The implementation and realization of the program of tourism development in Khmelnytskyi region for 2013-2015 have been disclosed, it was developed in accordance with the requirements of the law of Ukraine "Of Tourism", the regional development Strategy of Khmelnytskyi region for 2011-2020, the order of the Cabinet of Ministers of Ukraine "Of Approval of Strategy of Development of Tourism and Resorts".

Among other important factors restraining the development of the tourism industry relate to the marketing component of tourism policy, which should be called the underdevelopment of the information infrastructure of tourist business, which makes domestic and foreign tourists to quickly obtain useful information about tourist and recreational potential of Ukraine, book in advance and book travel services.

The factors that constrain the development of the tourism industry have been shown. They relate to the marketing component of tourism policy and they are component of the development of the tourism industry in Khmelnytskyi region. The natural potential of the National Park "Podilski Tovtry" has been in details.

Today, especially increase the importance of regional tourism policy, Khmelnytskyi region is one of the perspective regions of tourism development our country. This is due to the favorable peculiarities of its geographical location, favorable climate, and rich natural resources, historical-cultural and tourist-recreational complex, which would satisfy the needs of the population in sanatorium-resort treatment, recreation and tourism.

Key words: Khmelnytskyi region, tourism industry, monuments, tourism infrastructure, nature resources, tourist development program.

<http://doi.org/10.17721/1728-2721.2017.66.25>
УДК 528.946

Ю. Ніжинська, асп.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

АНАЛІЗ ПРОГРАМИ З КУРСУ "ЕКОЛОГІЯ" ДЛЯ ШКОЛИ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇЇ КАРТАМИ

Проаналізовано та вивчено структуру і зміст шкільної програми курсу "Екологія" для школи. Досліджено праці багатьох учених, які займаються питанням шкільного картографування. Виділено основні принципи розробки та створення шкільних картографічних творів, окреслено основні відмінності в їхньому створенні. Розглянуто та досліджено основні екологічні атласи України, зокрема еколого-географічний атлас, атлас екології та окремих регіонів (Екологічний атлас Львівщини, Харківської області, Полтавщини та басейну річки Південний Буг).

Ключові слова: шкільні атласи, екологія, картографічні твори, атласи, шкільна програма.

Вступ. Постановка проблеми дослідження. У шкільній програмі є курс "Екологія", поділений на академічний рівень для 11 класу та профільний – 10-11 класи. У зв'язку із цим дані курси з екології мають бути забезпечені картографічними навчальними посібниками та атласами, які посідають в їхньому переліку важливе місце. Особливо значущими є картографічні зображення у формі шкільних атласів, глобусів, серій карт, контурних карт.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методичні настанови створення шкільних атласів розроблялись багатьма вченими, зокрема І.О. Європіною, С.В. Капустенком, В.І. Остроухом, В.В. Радченком. Висвітлено основні особливості створення стійкої навчальної карти "Україна. Екологічна ситуація" у працях В.О. Шевченка. Роботи Л.М. Даценко "Навчальні карти для школи", "Закордонні навчальні атласи для школи. Європа" присвячені проблематиці навчальних картографічних творів. Проаналізовано досвід регіонального атласного еколого-природоохоронного картографування в роботах В. А. Пересадько.

Мета. Проаналізувати шкільну навчальну програму з екології, розглянути основні принципи та методи ство-

рення шкільних картографічних творів і дослідити вже існуючі екологічні атласи.

Виклад основного матеріалу. У шкільній програмі є курс "Екологія", поділений на академічний рівень для 11 класу та профільний – 10-11 класи. Розглянемо та проаналізуємо детальніше програму для 11 класу. Програма "Екологія", запропонована для навчання в 11 класі, узагальнює шкільну екологічну освіту. Навчальний курс орієнтований на висвітлення екологічних проблем, пов'язаних із змінами і перетвореннями природних процесів і компонентів природи.

Загальна мета курсу: формування завершальних елементів екологічної культури старшокласників, навичок, фундаментальних екологічних знань, екологічного мислення і свідомості, що ґрунтуються на бережливому ставленні до природи як унікального природного ресурсу.

Структура і зміст програми "Екологія" базуються на принципах неперервності й наступності шкільної екологічної освіти, її інтеграції на основі внутрішньопредметних і міжпредметних зв'язків, гуманізації, екологізації, диференціації навчального матеріалу залежно від практичної спрямованості. У програмі знайшли відображення наскрізні для шкільної екологічної освіти